

N
O
W
Z
GRONINGEN MET EEN OMWEG DOOR

40KM

HOLWERDE

LANGS DE KERKEN

Zeker weten dat je niet verdwaalt? Download de route dan op visitgroningen.nl/route-kerken.

Tijdens deze route ontmoet je tal van prachtige kerken tussen de stad Groningen en Delfzijl. Vaak staat de deur al open of je leent even de sleutel bij de burens. Kun je er geen genoeg van krijgen? Neem dan een omweg op de route en je komt er nog meer tegen. Onderweg ontdek je hoe mooi en rijk dit land is.

De een noemt ze bakens van stilte, rust en bezinning, de ander roemt de robuuste uitstraling en weer een ander stelt dat ze samen een groot museum zijn. Soms halen we er Frankrijk of Toscane bij om te onderstrepen hoe mooi de Groninger kerken zijn. Maar eigenlijk hebben ze dat helemaal niet nodig. Ze zijn vooral zichzelf. En juist daarom zijn ze ontzettend bijzonder.

Veel van onze kerken hebben eeuwenoude wortels. De roodbruine kloostermoppen, gebakken uit Groninger klei, geven ze karakter. Ze zijn van hier. En de torens? Die zijn vaak niet eens zo hoog. Maar bovenop de vierden steken ze toch boven alles uit. Binnen is veel te ontdekken: van eeuwenoude muurschilderingen tot prachtig gemetselde gewelven. Om de Groninger kerken kun je gewoon niet heen.

1 SCHOOLKERK GARMERWOLDE

Een witte Escher-achtige trap kruipt omhoog in de oude toren van Garmerwolde. Hier en daar moet je bukken om onder een balk door te gaan. Een stokoude balk. De boom zal ergens in 1250 zijn omgehakt. Je wordt er stil van en voelt je pardoes weer jong. Op de trap zijn op speelse wijze allerlei religieuze feesten uitgebeeld. Boven geniet je van een prachtig uitzicht. Dit is de Schoolkerk; de nieuwste pas verbouwde aanwinst van Stichting Groninger kerken. Hier komt moderne architectuur samen met die van de middeleeuwen. De laat-romaanse kerk stamt uit de dertiende eeuw. Eigenlijk is het een kruiskerk maar die vorm verdwijnt als in 1859 het schip wordt gesloopt. De contouren van het schip zijn weer zichtbaar gemaakt. Zo ervaar je dat het echt een forse kerk moet zijn geweest, zeker voor zo'n klein dorp. Binnen zie je taferelen uit het leven van Christus. Ze zijn waarschijnlijk gemaakt door Jan van Aken (1380-1454), de grootvader van Jeroen Bosch. Koffiedrinken (of wat anders) kan bij het bezoekerscentrum.

2 DONATUSKERK LEERMENS

Stokoud, dat is de Donatuskerk van Leermens. Hier is eeuwen aan gebouwd en verbouwd. Kijk maar naar de zijmuren van tufsteen. Dit deel is het oudst, uit 1050. In het dwarsschip wordt de tufsteen gemengd met rode kloostermoppen. In het dertiende-eeuwse koor neemt die 'mop' het helemaal over. Binnen spatten vijftiende-eeuwse schilderijen van de wand en het dak. Kijk eerst eens omhoog. Ontdek jij de symbolen van de vier Evangelisten? En zie je het Lam Gods in het gewelf? Sint-Donatus, Sint Sebastiaan, Maria met kind en Sint Ursula kijken je vriendelijk aan vanaf de muren. En let op, want onder de mantel van Ursula schuilen maagden. En wie is die gekroonde figuur naast Sebastiaan? Dat zou maar zo keizer Diocletianus kunnen zijn. De zeventiende-eeuwse preekstoel is het enig overgebleven oude meubelstuk. De rest ging verloren bij een brand in 1957. Dat gebeurde wel vaker. Vuur in de kerk, rode haan in het dak, zo riepen ze vroeger.

STEDUM

LOPPERSUM

WESTEREMDEN

3

NICOLAIKERK APPINGEDAM

Het is vloeken in de kerk voor veel Groningers, maar Appingedam is toch echt een Friese stad; het middeleeuwse centrum van het Friese gewest Fivelingo. Dat het Appingedam in die tijd voor de wind gaat, blijkt wel uit de Nicolaïkerk. Deze 'kerk van Sinterklaas' begint als een kleine dertiende-eeuwse kerk en groeit snel uit tot een forse hallenkerk. Al die bouwdrift maakt de kerk tot de grootste van de Groninger Ommelanden. Niet voor niets staat 'de Nicolaï' in de Top 100 van Nederlandse (Rijks)monumenten. Binnen zie je muurschilderingen die bij een restauratie weer tevoorschijn zijn gekomen. Zo ontmoet je vier gekroonde martelaren en natuurlijk de naamgever van de kerk: Sint-Nicolaas van Myra. Sinterklaas dus. Even uitrusten? In Appingedam zit genoeg goede horeca. Het uitzicht op de oude stad krijg je er gratis bij. Uniek is Restaurant De Basiliek (*restaurantdebasiliek.nl*). Hier eet je in het sfeervolle kerkje Nicolaas.

4

KERK MARSUM

Een kerk zonder dorp? Waar is dat dorp dan gebleven? Dat is een treurig verhaal. Vrijwel geheel Marsum sneuvelt rond 1814 tijdens het Beleg van Delfzijl. Een groep koppige Fransen weigert zich over te geven. Kolonel Maufroy gelooft namelijk niet dat Napoleon is verslagen. Gelukkig blijft de Romaanse kerk gespaard. Het is een icon op een wierde. De bouw zou begonnen zijn in de tweede helft van de twaalfde eeuw. Buiten, op de apsis – de halfronde achterkant van de kerk – liggen oude monniken en nonnen op het dak. Niet echt natuurlijk. Het zijn de namen van de bolle en holle pannen. Binnen kijk je op een blauwgroene zoldering. Mooi, maar origineel is die niet. Waarschijnlijk had ook deze kerk vroeger gewoon gewelven. De zoldering is net als de eenvoudige banken rond 1788 gemaakt door Jan Ates van Holwierde. Deze timmerman timmert een paar jaar later ook de preekstoel. Puur middeleeuws zijn het sacramentshuis en de piscina.

MARSUM

UITWIERDE

5

MARIAKERK KREWED

Dit vriendelijke kerkje staat op de wierde van Krewerd. Je kunt er uren naar kijken en haast vergeten dat je ook naar binnen kunt. Daarvind je het op een na oudste orgel van Nederland. Kenners komen van heinde en ver voor dit orgel. Hij doet het nog steeds. Ook zijn middeleeuwse schilderijen te zien. Kijk maar naar de baksteenimitatie en de plantmotieven op de gewelven. Bijzonder is het wapenschild. Het zit vol attributen van een bouwvakker: troffel, winkelhaak, hamer en bijl. Kan ook niet anders in zo'n mooi gemetselde kerk. Achter dit laat-Romaanse zaalkerkje gaat een verhaal schuil. De weduwe Tiadeke heeft een ernstig zieke zoon. Ze woont op een borg, vlak bij Krewerd. Ze belooft een kerk te bouwen als haar zoon beter wordt. Dat gebeurt, maar Tiadeke komt haar belofte niet na. Als zoonlief later kinderloos sterft, laat ze de kerk uit schuldbesef toch nog bouwen. De Mariakerk behoort tot Het Grootse Museum van Nederland: een collectie van de mooiste Nederlandse kerken. Nauwelijks verbazend, als je er langs bent geweest.

6

SEBASTIAANKERK BIERUM

Als er één kerk stoer is, dan is dat de Sebastiaanskerk wel. Wat wil je ook met zo'n enorme steunbeer die de toren overeind houdt. Maar er is meer dat de kerk uniek maakt. Ooit gehoord van een 'gereduceerd westwerk'? Dat is eigenlijk niet veel meer dan een kerktoeren die is ingebouwd in de kerk. Klinkt doodnormaal maar dat is het niet, zeker niet in deze streek. De buitenkant oogt Romaans. De binnenkant met koepelgewelven en baksteenimitatie is meer laat-Romaans van aard. Een kerk in overgangsstijl dus. De forse steunbeer is een stuk jonger. De angst op verzakking moet groot geweest zijn, anders bouw je niet zo'n magnifieke beer. Ook in Bierum moet je echt even naar binnen gaan. Kijk omhoog en aanschouw Christus, Catharina met het rad, Sebastiaan en Maria met kind. Jarenlang zaten ze verstopt onder een dikke laag kalk. In theeschenkerij annex fruit- en groentehandel De Luingahof kom je helemaal tot rust onder de appelbomen. En bij koekkampioen Bakkerij Olinga haal je Fladderak Kouk (*bakkerij.olinga.nl*).

OOK DE MOEITE WAARD

Vier Groninger kerken behoren tot het Grootste Museum van Nederland: een collectie van de mooiste kerken van Nederland. De Mariakerk van Krewerd is er een. Maar ook de andere drie verdienen een bezoek:

Sint-Hippolytuskerk

Concordiaplein 1, Middelstum

Adelskerk

Hoofdstraat 134, Midwolde

Petruskerk

Hoofdstraat 74, Pieterburen

Op de site van de Stichting Oude Groninger Kerken tref je een schat aan informatie over de ruim negentig kerken die de stichting in bezit heeft. Het is het perfecte startpunt voor een verdere ontdekkingstocht door het rijke religieuze erfgoed van Groningen. – groningerkerken.nl

TIP

Neem je fiets mee in de trein naar Stedum, Loppersum, Appingedam of Delfzijl en begin daar aan je tocht. Of huur een elektrische step, bij eglider.nl in de stad Groningen bijvoorbeeld, en maak je eigen 'step-proof custom route'.